

JÄTEHUOLTOPALVELUT YLÄ-SAVON ALUEELLA

YLÄ-SAVON
JÄTEHUOLTO
LAUTAKUNTA



VAIKUTUSARVIOINTI 2022

TARKASTELURAPORTTI 14.6.2022

IISALMI

KEITELE

KIURUVESI

LAPINLAHTI

PIELAVESI

SONKAJÄRVI

VIEREMÄ



Sisällys

Määritelmiä	3
Tiivistelmä	4
1. Johdanto	5
1.1 Selvitystyön taustaa	5
1.2 Tarkasteltava alue	6
1.3 Kiinteistöittaisen jätteenkuljetuksen järjestäminen	6
1.4 Kuljetusjärjestelmästä päättäminen	6
1.5 Nykyinen jätteenkuljetusjärjestelmä ja jätelainsäädännön edellyttämät muutokset	7
1.6 Käytetyt tausta-aineistot	8
2. Tarkasteltava-alue	9
2.1 Alueen ominaisuudet	9
2.2 Jätehuoltomääräysten velvoitteet	10
2.3 Jättemäärät	10
2.4 Jäteastioiden tyhjennyshinnat	11
3. Jätelain edellytysten täyttymisen tarkastelu	12
3.1 Jätelain 37 §:n mukainen tarkastelu ”Tarjolla on jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin”	12
3.2 Jätelain 37 §:n tarkastelu ”Jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle”	13
3.3 Jätelain 37 §:n tarkastelu ”Päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan”	15
4. Vaikutusten arviointi	18
5. Yhteenveto	20
LÄHTEET	22



Määritelmiä

Tässä selvityksessä tarkoitetaan

Kiinteistöittäisellä jätteenkuljetuksella kunnan tai kiinteistön haltijan järjestämää jätteenkuljetusta, jossa jätelajit noudetaan kiinteistölle tai sen läheisyyteen sijoitetusta keräyspaikasta tai kahden tai useamman kiinteistön yhteisestä keräyspaikasta.

Kiinteistön haltijan järjestämällä jätteenkuljetuksella kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta, jossa kiinteistön haltija vastaa jätteenkuljetuksen hankkimisesta sopimalla asiasta yksityisen jätteenkuljetusyrityksen kanssa jätehuoltomääräysten mukaisesti.

Kunnan järjestämällä jätteenkuljetuksella kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta, jossa kunnallinen jäteyhtiö vastaa jätteenkuljetuksen kilpailuttamisesta sekä tilaamisesta noutamaan jätteet kiinteistöiltä jätehuoltomääräysten mukaisesti.

Kunnan jätehuoltojärjestelmällä kunnan järjestämän jätehuollon kokonaisuutta, jonka kautta kunta huolehtii kunnallisen yhdyskuntajätehuollon piiriin kuuluvista jätteistä. Kunnan jätehuoltojärjestelmä koostuu keräys- ja vastaanottopisteistä, kiinteistöittäisestä jätteenkuljetuksesta sekä jätteiden käsittelystä.

Kunnan jätehuollon järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvalla jätteellä vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa syntyvää jätettä sekä kuntien hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvää yhdyskuntajätettä, mukaan lukien keräyksen ja kuljetuksen osalta tuottajavastuunalainen pakkausjäte, joka kerätään jätelain ja jätehuoltomääräysten mukaisesti kiinteistöittäisessä keräyksessä ja kunnallisen jäteyhtiön järjestämässä tuottajien keräystä täydentävissä ekopisteissä ja lisäksi sitä liikehuoneistoissa syntyvää jätettä, joka kerätään yhdessä asumisessa tai kuntien hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvien jätteiden kanssa.

Asumisessa syntyvällä jätteellä kaikkea vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa syntyvää jätettä sen lajista, laadusta ja määrästä riippumatta.

Ylä-Savon jätehuolto Oy on kuntien omistama jäteyhtiö. Yhtiön perustehtävä on lakisääteisten jätehuoltopalveluiden järjestäminen.

Jätehuoltoviranomainen Ylä-Savon jätehuoltolautakunta.



Tiivistelmä

Tämän taustamuistion tavoitteena oli selvittää Ylä-Savon alueen jätehuollon järjestämistapaa verraten sitä erilaisiin tutkimuksiin, määräyksiin ja toteuttamistapoihin muualla Suomessa mahdollisuuksia kartoittaen.

Kiinteistön haltijan järjestämästä sekajätekeräyksestä esitetään luovuttavan Ylä-Savon alueella siirtymäajan jälkeen vuoden 2026 alusta alkaen. Siirtymäaika on sekajätteen osalta vähintään 3 vuotta päätöksen tekemisestä uuden 19.7.2021 voimaan tulleen jätelain mukaisesti. Kunta voi kuitenkin päättää aikaisemmasta lakkaamisajankohdasta alueella, jolla jätteenkuljetuspalvelua ei ole tarjolla tai sen saatavuus on merkittävästi heikentynyt ja tästä voi seurata roskaantumista taikka haittaa tai vaaraa terveydelle tai ympäristölle.

Jätehuoltolautakunta varaa ennen kuljetusjärjestelmäpäätöksen tekemistä ja järjestelmän muuttamista kaikille, joiden elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin päätöksenteolla voi olla huomattava vaikutus, mahdollisuuden saada tietoa asian käsittelyn lähtökohdista ja lausua mielipiteensä asiasta jätelain 38 §:n ja hallintolain 41 §:n mukaisesti.

Kiinteistön haltijan järjestämästä sekajätekeräyksestä poistuminen on merkityksellistä ja perusteltua viranomaisvalvonnan sekä lainsäädännön edellytysten näkökulmasta. Tavoitteellisesti toiminta tehostuu, vasteajat lyhenevät ja jätehuoltopalvelukokonaisuuden kehittämiseksi on nykyistä paremmat lähtökohdat. Kuntien omistama jäteyhtiö on perustettu hoitamaan kunnille kuuluvat jätehuollon palvelutehtävät ja yhtiön keskeisimmäksi tehtäväksi on annettu myös jätehuollon kehittäminen.

Jätelain 36 § nojalla kiinteistöittäinen jätteenkuljetus voidaan järjestää kunnan järjestämänä jätteenkuljetuksena, jolloin jäteyhtiö huolehtii jätteenkuljetuksen kilpailuttamisesta hankintalain ja jätelain mukaisesti, siten että kuljetusyrittäjillä on tasapuoliset mahdollisuudet osallistua kunnan jätehuoltopalveluiden tuottamiseen. Sopimussuhde tehdään jäteyhtiön ja kuljetusyrittäjien välillä. Kyseessä on julkisoikeudellinen palvelu, josta perittävä maksu määrätään jätetaksassa. Kuljetushinta ja mahdolliset lisäpalveluiden kustannukset määräytyvät yhteiskilpailutuksen perusteella, ei kuljetusyrittäjän itsenäisesti päättämänä. Jätelain 37 §:n mukaisesti jätteiden kuljetus voidaan järjestää myös kiinteistön haltijan järjestämänä, jolloin kiinteistön haltija sopii valitsemansa kuljetusyrittäjän kanssa jätteenkuljetuksesta järjestämistään keräyspaikasta kunnan määräämään vastaanottoaikaan. Sopimus on yksityisoikeudellinen ja jätetaksassa määritellään maksu jätteenkäsittelyn osalta. Kuljetusyrittäjä määrittelee kuljetuksen kustannushinnat itsenäisesti.

Ylä-Savon alueella on käytössä kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus kaikille jätejakeille (pois lukien biojäte). Biojätteiden osalta käytössä on kaksoisjärjestelmä jätteenkuljetuksessa. Uudistetun jätelain myötä hyötyjätteiden kiinteistöittäinen jätteenkuljetus tulee siirtymään kunnan vastuulle siirtymäaikojen jälkeen.

Jätehuoltoviranomaisen toimivaltaan kuuluu päättää siitä, järjestetäänkö kiinteistöittäinen sekajätteenkuljetus kunnassa tai sen osassa, kunnan vai kiinteistön haltijan järjestämänä jätteenkuljetuksena. Ylä-Savon jätehuoltoviranomaisena toimiva Ylä-Savon jätehuoltolautakunta ratkaisee asian itsenäisesti.



1. Johdanto

Uusi jätelaki tuli voimaan 19.7.2021 ja jätelakia täydentävät asetukset tulivat voimaan 1.12.2021. Lailla pannaan täytäntöön EU:ssa hyväksytyt uudet jätealan säädökset sekä lisätään jätteen kierrätystä ja vahvistetaan Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä.

Euroopan komission suosituksissa (11/2018) Suomelle on kirjattu kierrätystavoitteiden saavuttamiseksi huomioita muun muassa kuljetusten kaksoisjärjestelmän aiheuttamaan tehottomuuteen. Muita havaittuja ongelmia ovat olleet muun muassa jätehuollon järjestämisen vastuut liian hajallaan (kunnat, tuottajat, yksityiset yritykset), tuottajavastuujärjestelmän tehottomuus sekä erilliskeräysvelvoitteet riittämättömyys (KI-VO).

Suomessa yhdyskuntajätehuoltoon kohdistuu merkittäviä kehitystarpeita. Kiertotalouden toimeenpaneminen edellyttää, että kotitalousjätteestä saadaan tulevaisuudessa huomattavasti suurempi osa kierrätettyä raaka-aineeksi uusien tuotteiden valmistukseen. Tarvittavia toimenpiteitä selvitti ympäristöministeriön asettama jätelakityöryhmä, joka luovutti mietintönsä 16.9.2019. Työryhmä esitti mietinnössään, että kotitalouksien jätteenkuljetus tulisi siirtää yksiselitteisesti kuntien järjestettäväksi.

Liikenne- ja viestintäministeriö on julkaisussaan Valtakunnallinen jätelogistiikkaselvitys saanut tuloksesi, että kolme suurinta vahvuutta jätelogistiikassa ovat kuntien kilpailuttama keskitetty jätteenkuljetus, nykyaikainen ja kehittyvä keräys- ja kuljetuskalusto sekä alan yksityinen yritystoiminta.

Kuntaliiton ja Ylen tekemässä kyselyssä viranomaiset ovat nostaneet esiin kiinteistön haltijan jätteenkuljetusjärjestelmän ja kaksoisjärjestelmän aiheuttamat haasteet viranomaistyölle ja jätehuollon kehittämiseksi. Kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen koetaan toimivan paikoitellen puutteellisesti, mikä vaikeuttaa monin osin kunnan jätehuollon järjestämistä ja asettaa asiakkaat eriarvoiseen asemaan. Jatkuva kuljetusasioiden ja niitä koskevien valitusasioiden käsittely vie huomattavasti resursseja, jotka pitäisi pystyä käyttämään jätehuollon kehittämiseen.

Suomen ympäristökeskuksen asiantuntija selvityksessä ”Yhdyskuntajätteen kierrätyksellä vauhtia kiertotalouteen” (JÄTEKIVA), esitettiin muun muassa erilliskeräyksen lisäämistä sekä kiinteistön haltijan kuljetusjärjestelmästä luopumista.

Tässä vaikutusarviointi-taustamuistiossa tarkastellaan Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan toimialueen jätehuollon kuljetusjärjestelmää sekä jätehuollon toteuttamista kiinteistön haltijan tai kunnan järjestämänä. Tässä selvityksessä ei oteta kantaa jätevesilietteisiin.

1.1 Selvitystyön taustaa

Ylä-Savossa kunnallisena jäteyhtiönä toimii Ylä-Savon jätehuolto Oy. Yhtiön osakaskuntia ovat Iisalmi, Keitele, Kiuruvesi, Lapinlahti, Pielavesi, Sonkajärvi ja Vieremä. Jätelain 23 §:n mukaisena alueen yhteisenä viranomaisena toimii Ylä-Savon jätehuoltolautakunta.

Jätelain 37 § mukaisesti kunnan on seurattava ja valvottava jätteenkuljetusjärjestelmästä tehdyn päätöksen täytäntöönpanoa ja sen edellytysten täyttymistä, sekä tarvittaessa käsiteltävä jätteenkuljetusta koskeva asia uudelleen. Ylä-Savon jätehuoltolautakunta on käsitellyt jätteenkuljetusjärjestelmää edellisen kerran vuonna 2013.

Kuljetusjärjestelmän arviointi on suoritettu ulkopuolisen konsultin toimesta vuonna 2021 KESTO-hankkeessa. KESTO- Kestävän energiakäytön, materiaalihokkuuden ja ilmaston seudullinen toimintasuunnitelma -hankkeen päätehtävänä oli laatia seudulliset ilmasto-ohjelmat ja kuntakohtaiset ilmaston toimintasuunnitelmat Ylä-Savon seuduille.



1.2 Tarkasteltava alue

Tässä taustaraportissa tarkastellaan Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan toimialueen jätteenkuljetusjärjestelmää kunnan vastuulla olevien yhdyskuntajätteiden osalta. Sako- ja umpikaivolietteet jätetään tämän tarkastelun ulkopuolelle. Jätelain 32 §:n mukaisesti kunnan vastuulla on vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa syntyvän jätteen jätehuolto. Kunnan vastuulle kuuluvat myös kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvät yhdyskuntajätteet, sekä niiden liikehuoneistojen yhdyskuntajätteet, jotka kerätään kiinteistöllä yhdessä edellä mainittujen jätteiden kanssa.

1.3 Kiinteistöittaisen jätteenkuljetuksen järjestäminen

Kiinteistöittäisestä jätteenkuljetuksesta huolehtiminen on olennainen osa lakisääteiseen velvollisuuteen perustuvaa kunnan järjestämää jätehuoltoa. Jätteenkuljetuksessa on kyse julkisesta välttämättömyyspalvelusta, jonka on toimittava kaikissa oloissa, kaikkina aikoina ja kaikilla alueilla. Jätelain 35 §:ssä säädetään yleiset vaatimukset, jotka kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen on täytettävä valitusta kuljetusjärjestelmästä riippumatta. Näiden vaatimusten mukaan kiinteistöittäinen jätteenkuljetus on järjestämistavasta riippumatta järjestettävä niin, että tarjolla on jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin. Kiinteistöittäisessä jätteenkuljetuksessa on noudatettava kunnan jätehuoltomääräyksiä ja jäte on toimitettava kunnan määräämään vastaanotto- tai käsittelypaikkaan. Lisäksi jätelaki edellyttää, että jätteenkuljetusyrityksen on oltava hyväksytty jätelain mukaisesti ELY-keskuksen ylläpitämään jätehuoltorekisteriin. Jätelain ehtojen lisäksi kuljetusyrityksellä tulee olla voimassa ELY-keskuksen myöntämä liikennelupa.

Kiinteistöittäinen jätteenkuljetus voidaan järjestää:

- 1) Kunnan järjestämänä jätteenkuljetuksena (jätelaki 36 §), jolloin jäteyhtiö huolehtii jätteenkuljetuksen kilpailuttamisesta hankintalain ja jätelain mukaisesti siten, että kuljetusyrityksillä on tasapuoliset mahdollisuudet osallistua kunnan jätehuoltopalveluiden tuottamiseen. Sopimussuhde tehdään jäteyhtiön ja kuljetusyrityksen välillä. Kyseessä on julkisoikeudellinen palvelu, josta perittävä maksu määrätään jätetaksassa. Kuljetushinta ja mahdollisten lisäpalvelun kustannukset määräytyvät yhteiskilpailutuksen perusteella, ei kuljetusyrityksen itsenäisesti päättämänä.
- 2) Kiinteistön haltijan järjestämänä jätteenkuljetuksena (jätelaki 37 §), jolloin kiinteistön haltija sopii itse valitsemansa kuljetusyrityksen kanssa jätteen kuljetuksesta järjestämästään keräyspaikasta kunnan määräämään vastaanotto- tai käsittelypaikkaan. Sopimus on yksityisoikeudellinen ja jätetaksassa määritellään maksu jätteenkäsittelyn osalta. Kuljetusyrityksellä määritellään kuljetuskustannushinnat ja mahdolliset lisäpalvelumaksut itsenäisesti. Kiinteistön haltijalla on velvollisuus tarkistaa, että jätteitä kuljettava yritys kuuluu jätelain mukaiseen jätehuoltorekisteriin.

1.4 Kuljetusjärjestelmästä päättäminen

Jätehuoltoviranomaisen toimivaltaan kuuluu päättää siitä, järjestetäänkö sen koko toimialueella tai osassa aluetta kiinteistöittäinen jätteenkuljetus kunnan vai kiinteistön haltijan järjestämänä jätteenkuljetuksena. Päätös jätteenkuljetuksen järjestämisestä kiinteistön haltijan järjestämänä jätteenkuljetuksena voidaan tehdä vain silloin, kun jätelain 37.1 §:ssä säädetyt edellytykset täyttyvät (KHO 2016:19).

Päätettäessä kiinteistöittäisestä jätteenkuljetusjärjestelmästä on jätehuoltoviranomaisen tehtävä asiassa hallintolain mukainen valituskelpoinen päätös. Ylä-Savon jätehuoltoviranomaisena toimiva Ylä-Savon jätehuoltolautakunta ratkaisee asian itsenäisesti. Viranomaisen on ennen kuljetusjärjestelmäpäätöksen tekemistä tai muuttamista varattava kaikille, joiden elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin päätöksen teolla voi olla huomattava vaikutus, mahdollisuus saada tietoa asian käsittelyn lähtökohdista ja lausua mie-



lipiteensä asiasta jätelain 38 §:n ja hallintolain 41 §:n mukaisesti. Asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttämisestä on ilmoitettava asian merkityksen ja laajuuden kannalta sopivalla tavalla. Hallintolain mukaan päätös on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Kuljetusjärjestelmäpäätöksen lainmukaisuudesta ei voida varmistua pelkästään sillä perusteella, miten käytössä ollut sopimusperusteinen jätteenkuljetusjärjestelmä on kunnan arvion mukaan toiminut (KHO 2016:19). Jätehuoltoviranomaisen ei ole pakko valita kiinteistön haltijan järjestämää jätteenkuljetusta siinäkään tapauksessa, että jätelain 37.1 §:ssä säädetyt edellytykset täyttyisivät. Viranomainen voi sille kuuluvan harkintavallan nojalla päättää tässäkin tapauksessa siirtymisestä kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen. Selvitysten on osoitettava jätelaissa säädettyjen edellytysten täyttyvän vain päätettäessä jatkaa kiinteistön haltijan järjestämää jätteenkuljetusta (KHO 2016:20).

Kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen voidaan jätelain ja sen perusteluiden sekä korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätösten nojalla katsoa olevan ensisijainen vaihtoehto kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestämiseksi.

Jätelaissa on kirjattu edellytykset kiinteistön haltijan järjestämälle jätteenkuljetukselle. Jätehuoltoviranomainen voi päättää, että kiinteistöittäinen jätteenkuljetus järjestetään kiinteistön haltijan järjestämänä kuljetuksena, jos voidaan perustellusti osoittaa, että;

- 1) Alueella on tarjolla jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin;
- 2) jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle;
- 3) päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomiioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan.

Jätelain edellytysten ja samalla päätöksen lainmukaisuuden arvioimiseksi on varmistuttava siitä, että päätöstä tehdessä hallintolaissa (31.1§) tarkoitetut asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset ovat olemassa.

Jotta jätelaissa säädettyjen vähimmäisedellytysten (kohdat 1-3) täyttymistä voidaan arvioida, tulee päätöksenteon tueksi tehtävässä selvityksessä kuvata päätöksen kohteena olevia alueita riittävän yksityiskohtaisesti ja niin, että kysymyksessä oleviin jätelajeihin mahdollisesti liittyvät erityispiirteet otetaan huomioon. Selvityksessä on erityisesti kiinnitettävä huomiota niihin alueiden ominaisuuksiin, joilla on merkitystä jätteenkuljetuksen ja sen kustannusten tai toimivuuden kannalta, kuten asuinkiinteistöjen määrään ja tiheyteen, kuljetusmatkoihin tai alueen kuljetusoloihin muutoin. Samankaltaiset alueet voidaan tarkastelussa yhdistää, mutta kuljetusolojen kannalta erityyppisiä alueita, kuten esimerkiksi keskustaajamaa, hyvin harvaan asuttuja alueita ja saaristoalueita, on yleensä syytä tarkastella erikseen. Arvioinnissa on otettava huomioon myös kuljetuspalveluista perittävät maksut. (KHO 2016:19)

1.5 Nykyinen jätteenkuljetusjärjestelmä ja jätelainsäädännön edellyttämät muutokset

Ylä-Savon seutukunnan alueella on jätteenkeräyksessä nykyisin käytössä kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkeräys sekajätteen ja hyötyjätteiden osalta (pois lukien biojätteet). Biojätteiden osalta käytössä on sekajärjestelmä, joka alueella tarkoittaa, että Kiuruveden, Vieremän, Pielaveden, Keiteleen ja Lapinlahden Varpaisjärven alueella on käytössä kunnan järjestämä keräys ja Iisalmen, Lapinlahden ja Sonkajärven alueella on käytössä kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkeräys. Kiinteistön haltijan järjestämässä keräyksessä kiinteistöt valitsevat itse haluamansa jätteenkuljetusyrityksen ja tekevät sopimuksen jätteen keräämisestä



ja kuljetuksesta yrittäjän kanssa. Kuljetusyritys laskuttaa kiinteistöltä keräämiensä jätteiden käsittelymaksun voimassa olevan jätetaksan mukaisena.

Alueen nykyiset jätehuoltomääräykset velvoittavat biojätteen ja kartongin erilliskeräyksen kaikissa vähintään viiden huoneiston kiinteistöissä ja metallin ja lasin vähintään 20 huoneiston kiinteistöissä. Muoville ei nykyisin ole erilliskeräysveloitetta.

Jätteenkuljetusjärjestelmää on tarkasteltu aiemmin 2013 ja jätteenkuljetusjärjestelmästä on tehty päätös Ylä-Savon jätehuoltolautakunnassa vuonna 2013. Jätelain 37 § mukaan kunnan on seurattava ja valvottava jätteenkuljetusjärjestelmästä tehdyn päätöksen täytäntöönpanoa ja sen edellytysten täyttymistä sekä tarvittaessa käsiteltävä jätteenkuljetusta uudelleen.

19.7.2021 voimaan tullut jätelaki siirtää kiinteistön haltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta kunnan järjestämäksi jätteenkuljetukseksi yli 5 asuinhuoneistojen kiinteistöjen pakkausjätteiden keräyksen taajamissa heinäkuussa 2023 alkaen. Yli 10 000 asukkaan taajamissa kaikilta asuin kiinteistöiltä biojätteen kuljetus siirtyy kiinteistön haltijan järjestämästä jätehuollosta kunnan järjestämäksi 19.7.2024 alkaen. Samalla siirtyy myös 5 asuinhuoneiston biojätteenkeräys kunnan järjestämäksi jätteenkuljetukseksi.

Alle on koottu uuden jätelain keskeisimpiä aikamääriä

- Siirtyminen kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen kiinteistön haltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta
 - biojäte aikaisintaan 19.7.2023 ja viimeistään 19.7.2024
 - pakkausjätteet aikaisintaan ja viimeistään 1.7.2023.
- Jos kunta päättää siirtyä kiinteistön haltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen (37 §),
 - kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen lakkaamisajankohta voi olla aikaisintaan kolmen vuoden kuluttua päätöksen tekemisestä.
 - Poikkeus: *Kunta voi kuitenkin päättää aikaisemmasta kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen lakkaamisajankohdasta alueella, jolla jätteenkuljetuspalvelua ei ole tarjolla tai sen saatavuus on merkittävästi heikentynyt ja tästä voi seurata roskaantumista taikka haittaa tai vaaraa terveydelle tai ympäristölle.*
- Markkinakartoitusvelvoite (36 §)
 - kunnan velvollisuutta tehdä markkinakartoitus sovelletaan 1 päivästä heinäkuuta 2022.
- Kuntien ja pakkaustuottajien yhteistoiminta
 - tuottajien ja kuntien tehtävä yhteistyösopimus 31.12.2021 mennessä.
 - tuottajien on maksettava korvauksia 1.7.2023 alkaen.

1.6 Käytetyt tausta-aineistot

Tausta-aineistona on käytetty KESTO-hankkeessa teetettyä LCA Consulting:n tekemää Jätteenkuljetusjärjestelmien vertailu ja arvio tulevaisuudesta Ylä-Savossa raporttia. Kiinteistöjen liittymistiedot on saatu jätehuoltoviranomaisen rekisteristä, jota päivitetään jätteenkuljetusyrittäjien ilmoittamien tietojen mukaisesti. Selvitystyön yhteydessä on tutustuttu erilaisiin selvityksiin sekä päätöksiin ja kuntaliiton ohjeisiin.



2. Tarkasteltava-alue

2.1 Alueen ominaisuudet

Ylä-Savon jätehuoltolautakunta toimii Iisalmen, Keiteleen, Kiuruveden, Lapinlahden, Pielaveden, Sonkajärven ja Vieremän yhteisenä jätehuoltoviranomaisena. Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan yhteistoiminta-alueen maapinta-ala on 7 215 km² (Maanmittauslaitos 2021). Taulukossa 1 on esitetty Ylä-Savon alueen asukasmäärät ja asutokunnat kunnittain. Asukkaita alueella on 51 595. Asutokuntia alueella on 26 412, joista pientalo- ja kerrostalo- ja rivi- ja kerrostalo- ja huoneistoissa on 15 063 ja rivi- ja kerrostalo- ja huoneistoissa on 10 895.

Taulukko 1. Asukasmäärät ja asutokunnat Ylä-Savossa

Kunta	Asukkaat	Asutokunnat	Asutokunnat omakoti- ja paritalot		Asutokunnat rivitalot		Asutokunnat kerrostalot		Asutokunnat muut rakennukset	
			kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
Iisalmi	20 958	10 891	4 723	43,4	1 368	12,6	4 617	42,4	183	1,7
Keitele	2 095	1 111	773	69,6	253	22,8	70	6,3	15	1,4
Kiuruvesi	7 759	3 960	2 474	62,5	756	19,1	681	17,2	49	1,2
Lapinlahti	9 247	4 666	3 042	65,2	1 171	25,1	365	7,8	88	1,9
Pielavesi	4 269	2 168	1 485	68,5	314	14,5	327	15,1	42	1,9
Sonkajärvi	3 777	1 962	1 355	69,1	415	21,2	138	7,0	54	2,8
Vierämä	3 490	1 654	1 211	73,2	338	20,4	82	5,0	23	1,4
Yhteensä	51 595	26 412	15 063	57,0	4 615	17,5	6 280	23,8	454	1,7

Ylä-Savon asuinrakennusten ja kesämökkien määrät on esitetty taulukossa 2. Ylä-Savossa asuinrakennuksia on 19 885, joista pientaloja on noin 93 % sekä rivi- ja kerrostaloja on yhteensä noin 7 %. Kesämökkejä¹ alueella on yhteensä 6 755, mikä on 25,4 % kaikkien rakennusten kokonaismäärästä. Alueesta valtaosa on haja-asutusalueella, mutta määrällisesti yli puolet väestöstä asuu kaupunki- ja kuntataajamissa. Ylä-Savon taajama-aste on 58,9 % (2020). Väestö- ja rakennustiedot perustuvat Tilastokeskuksen (24.5.2022) tietoihin. Haja-asutusalueella väkiluku lisääntyy etenkin kesäaikaan mökkiasutuksen myötä.

Taulukko 2. Asuinrakennukset ja mökit Ylä-Savon alueella

Kunta	Kaikki rakennukset yhteensä	Mökit		Asuinrakennukset yhteensä		Omakoti- ja paritalot		Rivitalot		Kerrostalot	
		kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
Iisalmi	6 878	1 089	15,8	5 789	84,2	5 195	89,7	290	5,0	304	5,3
Keitele	1 444	396	27,4	1 048	72,6	965	92,1	64	6,1	19	1,8
Kiuruvesi	4 232	965	22,8	3 267	77,2	3 029	92,7	185	5,7	53	1,6
Lapinlahti	5 721	1 589	27,8	4 132	72,2	3 870	93,7	231	5,6	31	0,8
Pielavesi	3 483	1 368	39,3	2 115	60,7	2 016	95,3	76	3,6	23	1,1
Sonkajärvi	2 757	869	31,5	1 888	68,5	1 775	94,0	99	5,2	14	0,7
Vierämä	2 145	499	23,3	1 646	76,7	1 565	95,1	70	4,3	11	0,7
Yhteensä	26 660	6 775	25,4	19 885	74,6	18 415	92,6	1 015	5,1	455	2,3

1 Tilastokeskuksen luokittelun mukaan kesämökeiksi luetaan kaikki rakennukset, joiden käyttötarkoitus Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmän rakennus- ja huoneistotiedoista saadun tiedon mukaan on vuoden viimeisenä päivänä vapaa-ajan asuinrakennus tai joita ko. ajankohtana käytetään vapaa-ajan asuntona.



2.2 Jätehuoltomääräysten velvoitteet

Jätelain 41 §:ssä edellytetään, että kiinteistön haltijan tai muun jätteenhaltijan on luovutettava kunnan vastuulle kuuluva jäte alueella järjestettyyn kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen. Liittymisvelvollisuus koskee kaikkia asuin- ja vapaa-ajan kiinteistöjä. Liittyminen jätehuoltoon voidaan järjestää joko omalla tai yhteisellä jäteastialla. Alueen nykyiset jätehuoltomääräykset velvoittavat biojätteen ja kartongin erilliskeräyksen kaikissa vähintään viiden huoneiston kiinteistöissä ja metallin ja lasin vähintään 20 huoneiston kiinteistöissä. Biojätteen voi vaihtoehtoisesti myös kompostoida.

Muiden kuin asuin- ja vapaa-ajan kiinteistöjen on liityttävä kunnan jätehuoltojärjestelmään kunnan jätehuollon järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvan yhdyskuntajätteenosalta. Liittymisvelvollisuus koskee kaikkia niitä kiinteistöjä, joilla syntyy jätelain 32 §:n mukaisesti kunnan vastuulla olevaa jätettä.

2.3 Jättemäärät

Kunnan järjestämisvastuulla olevat yhdyskuntajätteet toimitetaan kiinteistön haltijan järjestämästä keräyspaikasta kunnan määräämään vastaanotto- ja käsittelypaikkaan.

Ylä-Savon jätehuollon toimittamien tietojen mukaan sekajätettä on pakkarikuormina jätekeskukselle vuonna 2020 toimitettu n. 9 007 tn ja vuonna 2021 n. 8 892 tn. Biojätettä on puolestaan pakkareilla toimitettu vuonna 2020 noin 1 276 tn ja n. 1 298 tn vuonna 2021. Samaan pakkariautoon kerätään kotitalouksien, yritysten ja julkisten rakennusten jätteitä, joten kotitalouksilta kerättyjen jättemäärien arviointi on hankalaa.

Jätteenkuljetusyritykset ovat ilmoittaneet kuljettaneensa Ylä-Savon alueella sekajätettä vuonna 2020 yhteensä noin 8282 tn ja vuonna 2021 noin 8653 tn. Vuoden 2020 tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia, sillä kaikilta jätteenkuljetusyrityksiltä ei ole saatu määriä tietoon vuonna 2020.

Ylä-Savossa lasi-, metalli- ja kartonkipakkauksia kerätään kiinteistöiltä jätehuoltomääräysten mukaisesti. Lasi-, metalli- ja kartonkipakkaukset toimitetaan Ylä-Savossa tuottajien järjestämiin vastaanottopaikkoihin.

Paperien keräyksestä ja vastaanotosta ovat huolehtineet paperintuottajat.

Muovijäte kuuluu tuottajanvastuunalaan keräykseen. Lain mukaan muovipakkauksen tuottajalla tai maahantuojalla on vastuu muovijätteen keräämisestä ja jätehuollosta. Muovin keräyksestä Suomessa vastaa muovipakkausten voittoa tavoittelematon tuottajayhteisö Suomen Uusiomuovi Oy, jolla on sopimus Rinki Oy:n kanssa, joka huolehtii muovin keräyksestä pääasiallisesti. Ylä-Savossa kotitalouksien muovit voi kierrättää joihinkin RINKI-ekopisteisiin. Osassa jätehuoltolautakunnan toimialuetta voi sopimuksen tehdä muovien erilliskeräyksestä myös kuljetusyrityksen kanssa.

Uuden 19.7.2021 voimaan astuneen jätelain mukaisesti siirtymäajan jälkeen kunnan on yhteistoiminnassa järjestettävä pakkausten tuottajayhteisön kanssa asumisessa syntyvän lasi-, metalli- ja muovi- sekä paperi- ja kartonkipakkausjätteen erilliskeräys vähintään jokaiselta taajamassa sijaitsevalta kiinteistöltä, jossa on viisi tai useampi asuinhuoneisto. Lisäksi kunnan on järjestettävä muun biojätteen kuin puutarha- tai puisto- jätteen erilliskeräys vähintään jokaiselta taajamassa sijaitsevalta kiinteistöltä, jossa on viisi tai useampi asuinhuoneisto. Biojätteen erilliskeräys laajenee lisäksi yli 10 000 asukkaan taajamissa kaikille asuinkiinteistöille.

Jätelain uudistuksen myötä jätevirtojen seuranta tehostuu ja alan digitalisaatio edistyy. Jätelain tavoitteena on edistää kiertotaloutta ja luonnonvarojen käytön kestävyttä, vähentää jätteen määrää ja haitallisuutta, ehkäistä jätteistä ja jätehuollosta aiheutuvaa vaaraa ja haittaa terveydelle ja ympäristölle ja varmistaa toimiva jätehuolto sekä ehkäistä roskaantumista.



2.4 Jäteastioiden tyhjennyshinnat

Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan toimialueella kiinteistön haltijalle, jonka jäte kuormataan pakkaavaan jäteautoon, määrätään jätemaksu jäteastian nimellistilavuuden, jätteen tilavuuspainon ja keskimääräisen täyttöasteen mukaan. Vuonna 2022 hyväksytyn jätetaksan mukaan esimerkiksi 240 litraisen jäteastian tyhjennyshinta on 5,96 € (alv. 24 %) ja lisäksi jätteenkuljetusyrittäjä, joka tyhjentää astian, perii myös kuljetusmaksun. Jätehuoltoviranomaisella ei ole tiedossa kuinka paljon kuljetusyrittäjät perivät kuljetusmaksua. Jätehuoltoviranomainen on selvittänyt vallitsevaa hintatasoa satunnaisilla kyselyillä alueen asukkailta. Hintatiedot eivät näin ollen edusta koko Ylä-Savon hintatasoa, vaan yksittäisiä hintatietoja yksittäisiltä kotitalouksilta. Ylä-Savon alueella hinnoissa on todettu olevan suurta vaihtelua.

Kunnan järjestämän jätekuljetuksen on useampaan tutkimukseen vedoten todettu olevan keskimäärin 20–40 % edullisempaa kuin kiinteistön järjestämän jätekuljetuksen.



3. Jätelain edellytysten täyttymisen tarkastelu

3.1 Jätelain 37 §:n mukainen tarkastelu ”Tarjolla on jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin”

Kuljetuspalveluiden kattavuus ja luotettavuus

Ylä-Savon alueella toimii seitsemän jätteenkuljetusyritystä. Alueella toimii sekä valtakunnallisia toimijoita, että paikallisia perheyriä. Palveluiden luotettavuuden yhtenä mittarina voidaan pitää kuljetusyritysten hyväksymistä ELY-keskuksen ylläpitämään jätehuoltorekisteriin, johon alueella toimivat jätteenkuljetusyritykset kuuluvat.

Osassa Ylä-Savon alueen kunnissa on tarjolla useamman jätteenkuljetusyrityksen palveluita, mutta joissakin kunnissa jätehuollon palveluita tarjoaa vain yksi jätteenkuljetusyritys. Mikäli kiinteistö ei saa eri tarjouksia, ei järjestely täytä jätelain vaatimusta kuljetuspalveluiden tarjonnan kattavuudesta ja tasapuolisuudesta.

Mikäli yksityistä kuljetuspalvelua ei ole saatavilla tai sitä ei esimerkiksi puutteellisten liikenneolosuhteiden vuoksi voida järjestää, on kunnalla velvollisuus osoittaa jokin keräyspaikka kiinteistön jätteille. Tällä hetkellä kiinteistöittä jätteenkuljetusta ei täydennetä aluekeräyksellä eikä tarjolla ole kunnan tai jäteyhtiön ylläpitämiä sekajätteenkeräyspisteitä alueella.

Palvelun kohtuullisuus ja syrjimättömyys

Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa on kyse yksityisoikeudellisesta sopimuksesta, jossa kiinteistön haltija tekee valinnan eri yritysten ja hintavaihtoehtojen kesken. Sopimuksen tekeminen ei kuitenkaan ole vapaaehtoista, koska kiinteistön haltijan on jätelain mukaan järjestettävä jätteenkuljetus sopimalla siitä jätehuoltoyrityksen kanssa. Jätteenkuljetus voidaan rinnastaa välttämättömyyspalveluihin, jolloin on tärkeää taata palveluiden saatavuus kohtuullisesti ja tasapuolisesti.

Jättemaksun tasapuolisuus tarkoittaa esimerkiksi sitä, että eri asiakkaita, asiakasryhmiä tai eri alueita ei aseteta perusteettomasti toisistaan poikkeavaan asemaan. Kohtuullisuuden vaatimusta voidaan arvioida esimerkiksi silloin, kun jollakin alueella on vain yksi jätteenkuljetuspalveluja tarjoava yritys ja jolla on siten hinnoittelussaan mahdollisuus käyttää määräävää markkina-asemaansa hyväkseen. Ylä-Savossa syrjimättömyysehdon toteutuminen kuljetuspalveluissa on epävarmaa, koska kiinteistön haltijoiden kuljetuspalveluista maksamien hintojen tasot riippuvat esimerkiksi kiinteistön sijainnista ja saavutettavuudesta sekä kilpailutilanteesta alueella.

Kunnan järjestämässä kuljetuksessa maksut ovat yhdenvertaisia ja samoin periaattein määräytyviä kaikille kiinteistöille. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa on myös mahdollista ottaa taksaohjaus käyttöön. Jätelaissa on 79 §:ssä säädetty kunnan jättemaksujen määräämisen perusteista, joilla varmistetaan kunta-laisten tasavertainen kohtelu.

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jätelain vaatimus palvelun kohtuullisuudesta ja syrjimättömyydestä kohdistuisi jätehuoltoviranomaiseen ja jäteyhtiöön. Jätehuoltoviranomaisen tulisi huolehtia kiinteistön haltijoiden tasapuolisesta kohtelusta muun muassa jätetaksan määräämisessä ja jäteyhtiön kuljetusten kilpailuttamiseen liittyvien tarjouspyyntöjen määrittelyissä. Urakasopimusten kautta vaatimukset kohdistuisivat myös kunnan lukuun toimiviin jätteenkuljetusyrittäjiin. Vaatimus palvelutarjonnan luotettavuudesta, kohtuullisuudesta ja syrjimättömyydestä on tarpeen kiinteistön haltijoiden etujen ja oikeuksien sekä palvelujen saatavuuden turvaamiseksi kaikilla alueilla ja kaikissa tilanteissa. Vaatimus tarkoittaa muun ohella sitä, että eri asiakkaita, asiakasryhmiä tai eri alueita ei saa asettaa esimerkiksi palvelun hinnoittelussa



perusteettomasti toisistaan poikkeavaan asemaan ja että palvelua tulee tarjota tasapuolisin ehdoin kaikille alueen kiinteistön haltijoille.

Hintavertailu

Jäteastian tyhjennyksestä muodostuva asiakaskohtainen kokonaishinta koostuu tyhjennys- ja kuljetusosuuksista. Jäteastian tyhjennyshinnan käsittelyosuus määritellään jätehuoltoviranomaisen hyväksymässä jätetaksassa. Kuljetusosuuden kuljetusyritykset määrittelevät Ylä-Savossa itse. Kuljetusyritykset määrittelevät itse myös mahdollisten lisämaksujen suuruuden ja perusteet.

Kuljetusyrityksiltä ei ole saatu tietoa siitä, mitkä ovat tarkat kuljetushinnat eri astioille eri alueilla ja mistä ilmoitettujen kuljetushintojen erot johtuvat. Ympäristöministeriön raporteja 20/2016 mukaan kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen hinnat ovat yleisesti olleet noin 20 % korkeammat kuin kunnan järjestämän kuljetuksen hinnat. VATT:n tutkimuksessa vuodelta 2010 puolestaan osoitettiin, että siirtyminen sopimusperusteisesta kuljetuksesta kunnan järjestämään kuljetukseen alensi asiakashintoja keskimäärin 40 % eli hinnanero voi olla huomattavasti suurempikin kuin 20 %.

Kunnan järjestämän jätekuljetuksen on useampaan tutkimukseen vedoten todettu olevan keskimäärin 20–40 % edullisempaa kuin kiinteistön järjestämän jätekuljetuksen.

Maksujen perintä ja maksuvaikeudet

Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa asiakkaan ja jätehuoltoyrityksen välillä on yksityisoikeudellinen sopimus, jolloin maksuista tehtävät muistutukset käsitellään yksityisoikeudelliseen sopimukseen perustuvana kiistana käräjäoikeudessa. Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa maksuvaikeuksiin joutuneen kiinteistön maksamattomat laskut voivat johtaa jätehuoltopalvelun lakkauttamiseen eikä kiinteistö saa tarvitsemiaan jätehuoltopalveluita. Jätehuoltoviranomaisen tietoon on alueelta tullut tapauksia, joissa asukkaiden jäteasiat ovat jääneet tyhjentämättä pitkältikin ajalta, koska laskut ovat jääneet maksamatta. Viime kädessä kunta vastaa kotitalouksien jätteenkuljetusten saatavuudesta.

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jätemaksu on julkisoikeudellinen maksu ja sellaisenaan suoraan ulosottokelpoinen. Kiinteistöillä on aina oikeus tehdä jätelain mukaisesti jätemaksusta muistutus jätehuoltoviranomaiselle. Jätehuoltoviranomainen tekee asiasta päätöksen, josta on valitusoikeus edelleen hallinto-oikeuteen.

3.2 Jätelain 37 §:n tarkastelu ”Jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle”

Jätehuollon yleinen toimivuus kunnassa -jätehuoltomääräysten noudattaminen

Jätehuollon toimivuutta voidaan arvioida muun muassa sen perusteella, miten kiinteistöt noudattavat jätehuoltomääräyksiä. Jätehuoltomääräyksiin on koottu jätelain keskeisimmät tavoitteet jätehuollon turvalliselle järjestämiselle terveyden ja ympäristön kannalta. Jätelainsäädännön perusteella kaikkien asuinkiinteistöjen on järjestettävä kiinteistölle jätteen keräys ja huolehdittava jätteen kuljettamisesta asianmukaiseen käsittelypaikkaan. Kiinteistön kuuluminen kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen on pakollista. Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jätehuoltosopimuksen tekeminen on kiinteistön haltijan vastuulla. Kiinteistön jätehuoltopalvelujen katkeaminen tulee esille jätehuoltoviranomaiselle mahdollisesti kulkusien viiveellä. Lisäksi kiinteistöillä on voimassa määräyksistä poikkeavia pitkiä tyhjennysvälejä tai jäteastian tyhjennys soitosta. Lisäksi alueen asukkaat ovat kertoneet, etteivät jätteenkuljetusyritykset aina tarjoa



tyhjennyksiä asiakkaan tarvitsemalla tiheydellä vedoten väärin perustein jätelakiin ja kiinteistön sijaintiin haja-asutusalueella.

Jätehuoltoon kuulumattomat kiinteistöt ja jätehuoltomääräysten noudattamatta jättäminen heikentävät jätehuollon yleistä toimivuutta. Jätehuollon seuranta on jätehuoltoviranomaisen tehtävä kuljetusjärjestelmästä riippumatta. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jätehuoltovelvoitteen laiminlyöneet kiinteistöt saadaan nopeammin esille, reaaliaikaisen jätteenkuljetusrekisterin ansiosta. KESTO-hankkeessa toteutussa raportissa käy ilmi, että Ylä-Savossa yli viidesosalla haja-asutusalueiden vakituisesti asutuista kiinteistöistä ei ole olemassa olevaa jätehuoltosopimusta. Lisäksi vapaa-ajan kiinteistöistä noin 73 %:lla ei ole nykyisin jätehuoltosopimusta.

Vaikutukset alueelliseen kehittämiseen

Jätehuollon kokonaisuus koostuu jätteen keräyksestä, kuljetuksesta ja käsittelystä. Kuljetusjärjestelmän vaikutus alueelliseen kehittämiseen riippuu siitä, toimiiko alueella kunnallinen monen kunnan yhteinen jäteyhtiö, jolle on siirretty jätteenkäsittelypalvelut vai kilpailuttaako kunta itse jätteenkuljetuksen. Kunnallisen jäteyhtiön jätehuollon kehittäminen on helpompaa ja tehokkaampaa. Yhteneväinen kuljetusjärjestelmä tukisi Ylä-Savon alueen jätehuollon alueellista kehittämistä. Käsittelymenetelmien ja jätteiden käsittelykasiteettien hoitaminen ja kehittäminen on helpompaa, kun tiedetään, mistä ja miten asukkaiden jätteet saapuvat käsittelyyn. Keräystavat, kuljetus ja käsittely voidaan sovittaa paremmin yhteen kuljetusjärjestelmän yhtenäistämällä.

Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus ei kaikilta osin edistä jätehuollon yleistä toimivuutta eikä kehitä palveluita alueellisesti. Nykyisessä järjestelmässä kuntalainen voi vaikuttaa palvelun laatuun joko reklamoimalla tai kilpailuttamalla palvelun. Tällöin reklamointi annetaan suoraan jätteenkuljetusyritykselle, eivätkä reklamaatiot välity aina jätehuoltoviranomaisen tietoon. Kunnan kilpailuttamassa kuljetusjärjestelmässä reklamaatiot kirjataan ja hoidetaan jäteyhtiössä. Reklamaatiotiedot toimivat jätehuollon toiminnan kehittämisen työkaluna ja kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa ne ovat helposti käytettävissä.

Jäteyhtiön järjestämän jätehuollon myötä alueelle voitaisiin perustaa aluekeräyspisteverkosto tarjoamaan helpommin saavutettavia jätehuollon palveluita myös haja-asutusalueille. Keräyksen suunnittelu aluekohtaisesti, voidaan suunnitella tehokkaasti kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa.

Vaikutukset ympäristöön

Jätteenkuljetuksen aiheuttamat vaikutukset ympäristöön ovat lähinnä liikenteen aiheuttamaa: raskas liikenne, melu, pakokaasut sekä liikenneturvallisuus. Alueilla, joissa toimii useampi kuljetusyritys, voi useampi jäteauto tyhjentää eri päivinä eri asiakkaiden astioita. Tällainen ristiin ajelu eri päivinä samoilla kadunpätkillä ei ole ympäristön, liikenneturvallisuuden tai asukkaiden viihtyisyyden kannalta järkevää eikä siten täytä jätelain vaatimusta ympäristöä säästävästä järjestelmästä.

Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa tyhjennysreittien optimointi tehdään jokaisen alueella toimivan jätehuoltoyrityksen asiakasjoukon perusteella. Vaikka reittien optimointi on nykypäivää ja sellaisenaan tehokasta, useamman eri kuljetusyritykset päällekkäisyys syö optimoinnin tehoa. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa reittioptimoinnit tehdään kuljetusalueen koko asiakasjoukon kesken, ilman päällekkäisyyttä.

KESTO-hankkeen teettämän kuljetusjärjestelmäarvioinnin tulosten perusteella kunnallisella keräyksellä päästäisiin 42 % pienempään ajosuoritteeseen ja 19 % pienempiin kasvihuonepäästöihin kuin kiinteistön haltijan järjestämällä jätteenkuljetuksella.



Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jäteautojen hiilidioksidipäästöjen määrä on järjestelmästä johtuen suurempi kuin kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa niillä alueilla, joissa toimii enemmän kuin yksi kuljetusyritys. Liikenne- ja viestintäministeriön valtakunnallisen jätelogistiikkaselvityksen mukaan suurimpina esteinä energiatehokkuuden parantamiselle jätteenkuljetuksissa nähtiin kuljetuskaluston ikä, koko ja hidas uusiutuminen, pitkät välimatkat ja kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus. Tutkimuksen mukaan kunnan järjestämä jätteenkuljetus on energia- ja kustannustehokkaampi kuin kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus. Kunnan järjestämän kuljetuksen kilpailutuksessa myös autojen Euro-päästöluokitus on mahdollista laittaa laatupistekriteeriksi. Kilpailutuksen laatupistekriteeriksi voidaan myös asettaa esim. fossiilittomien polttoaineiden käyttö kuljetuksissa.

Lisäksi joillain alueilla on havaittu roskaantumista. Ympäristöterveyspalveluista on jätehuoltolautakuntaan oltu yhteydessä tilanteissa, joissa isot kimpapperäyskontit ovat olleet rikkiäisiä tai huonokuntoisia, haittaeläimet ovat rikkoneet ylitäysien astioiden viereen jätettyjä jätessäkkejä ja levittäneet roskaa ympäristöön. Ympäristöterveyspalvelut ovat olleet yhteydessä myös jätehuoltolautakuntaan, asukkaiden ilmoitettua, ettei jäteastioita ole tyhjennetty sovitun mukaisesti tiettyjen tyhjennysväliviikkojen mukaisesti.

3.3 Jätelain 37 §:n tarkastelu ”Päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan”

Vaikutukset kotitalouksien asemaan

Jätehuollon järjestäminen on kiinteistön haltijan velvollisuus, joka pohjautuu kuitenkin kiinteistön haltijan halukkuuteen tehdä sopimus jätteenkuljetusyrityksen kanssa. Kiinteistön haltijan on oltava jätehuollon järjestämisessä itse aloitteellinen, tehtävä tarvittavat kuljetussopimukset kuljettajien kanssa ja myös varmistettava, että palveluntarjoaja on ELY-keskukseen asianmukaisesti rekisteröitynyt ammattimainen jätteenkuljetusyritys. Kuntalaiset voivat joutua eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, kuinka hyvin he osaavat ja kykenevät todellisuudessa hyödyntämään oikeuttaan ja alueen kilpailusolosuhteita.

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kiinteistön haltija asioi jätehuoltojärjestelyjä koskeissa asioissa suoraan kunnallisen jäteyhtiön asiakaspalvelun kanssa, pois lukien viranomaispäätöksen vaatimat asiat. Nykyisessä järjestelmässä kiinteistön haltija ottaa yhteyttä joko kuljetusyrittäjään, kunnalliseen jäteyhtiöön tai jätehuoltoviranomaiseen riippuen jätehuoltoa koskevasta asiasta. Vastuiden jakaminen usean tahon kesken aiheuttaa sekaannusta asiakkaan näkökulmasta. Kotitalouksilla ei ole kiinteistön haltijan kuljetusjärjestelmässä mahdollisuutta aidosti kilpailuttaa jäteastian tyhjennystä kaikissa Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan toimialueen kunnissa, koska joissakin kunnissa toimii vain yksi jätteenkuljetusyritys.

Vaikutukset yritysten asemaan

Päätöksen vaikutukset alueella toimiville jätteenkuljetusyrityksille riippuu siitä, toimiiko yritys valtakunnallisesti vai paikallisesti ja millaisia muita palveluita yritys tarjoaa. Alueen jätteenkuljetusyritykset tarjoavat palveluitaan muun muassa myös elinkeinoelämälle. Jätelain muututtua vuoden 2019 alusta lukien, on kunnan vastuulle jäänyt vain asumisessa ja kunnan omassa toiminnassa syntyvät yhdyskuntajätteet. Tämä vähentää kunnan vastuulla olevien tyhjennettävien jäteastioiden määrää.

Mikäli Ylä-Savon alueella olisi kunnan järjestämä kuljetus, tarvitsee jäteyhtiö toimintansa tueksi myös jätteenkuljetusyrityksiä, sillä jäteyhtiö ei omista pakkaavia jäteautoja vaan kuljetukset hoidetaan kilpailutettujen sopimusten myötä. Kilpailutuksilla pyritään yleisesti noin viiden vuoden urakkasopimuksiin, jolloin ka-



lustoinvestoinnit olisivat taloudellisesti mahdollisimman riskittömiä. Näin pienilläkin yrityksillä on mahdollisuus laajentaa toimintaansa myös uusille alueille ja siten kasvattaa liiketoimintaansa.

Jätelain 36 §:n mukaisesti kunnan on kiinteistöittäisten jätteenkuljetuspalvelujen hankintoja suunnitellaan tehtävä markkinakartoitus. Tarjouspyynnössä jätteenkuljetuspalvelujen kesto on määriteltävä sekä hankinnat ajoitettava siten, että kaiken kokoisilla yrityksillä on mahdollisuudet osallistua tarjouskilpailuihin. Kuljetushankinnat on kilpailutettava osiin jaettuina siten, että useampi kuin yksi yritys voidaan valita palvelun tuottajaksi.

Keskitetystä kilpailuttamisesta johtuvien yritysvaikutusten merkitys korostaa kuntien vastuuta jätekuljetusmarkkinoiden suunnittelijana. Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus vahvistaa markkinoilla jo olevia kuljetusyrityksiä ja harvoin antaa mahdollisuuden uusien yritysten tulon alueelle. Kuljetusjärjestelmän muutos yritysten työllistämisedellytyksiin ovat pieniä, sillä jätehuoltopalvelujen volyymi ei muuttuisi, mutta muutoksia voisi tapahtua yritysten välillä. VATT:N (Valtion taloudellinen tutkimuskeskus) selvityksen mukaan siirtyminen kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen lisäisi kuljetusyritysten välistä kilpailua ja mahdollisesti vähentäisi alalla toimivien yritysten määrää. Kunnan kilpailutuksen ei ole aiemmin arvioitu suosivan suuria yrityksiä pienten kustannuksella eikä myöskään johtavan saalistushinnoitteluun.

Yritysten toimintaedellytysten osalta nykyinen kiinteistön haltijan järjestämä kuljetus varmistaa vanhojen yrittäjien asemaa ja on yrityksille hyväksi erityisesti alueilla, joilla kilpailua ei todellisesti esiinny. Uusien yritysten tulo markkinoille tai yritystoiminnan tehostaminen ja todellisen kilpailun aikaansaaminen on vaikeaa, koska yksittäisten asiakkaiden saanti ei riitä kannattavaan liiketoimintaan. Kunnan järjestämä jätteenkuljetus ja esimerkiksi jaksotettu alueittain toteutettava kilpailutus hajottaa epätäydellistä kilpailua luoden mahdollisuuksia uuden yritystoiminnan syntymiseen/yritystoiminnan kehittämiseen. Lisäksi kuntalaisille voidaan tarjota luotettavaa ja syrjimätöntä palvelua jätteiden keräyksen osalta.

Kiinteistön haltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta luopuminen vaikuttaisi yritysten toimintaan, jolloin niiden rooli yksityistalouksien suuntaan muuttuisi jätehuoltopalvelun tarjoajasta ja suorasta asiakastyöstä kuntien suunnittelemien kuljetusten toteuttajiksi. Jätekuljetusyrityksien yrityksille tuottamien palveluiden tarjoaminen olisi mahdollista jatkua ennallaan ja yrityksillä olisi mahdollisuus keskittyä ydinliiketoimintaan eli jätteiden kuljettamiseen.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Jätehuoltoviranomaisen tehtävänä on seurata kiinteistöjen jätehuoltojärjestelyiden asianmukaisuutta molemmissa kuljetusjärjestelmissä. Kiinteistön haltijan järjestämässä kuljetuksessa seuranta on jälkikäteistä ja vaatii useimmiten kuljetustiedostojen muokkaamista käsin, jotta ne saadaan syötettyä viranomaisen omaan rekisteriin seurannan toteuttamista varten. Tällainen toiminta lisää viranomaisen työmäärää. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jätteenkuljetuksen seuranta on helpompaa ja ajantasaisempaa jätteenkuljetusrekisteriin reaaliaikaisesti päivittyvien tyhjennystietojen ansiosta. Kunnan järjestämässä kuljetuksessa kiinteistöjen kuuluminen jätehuoltojärjestelmään ja jätteen päätyminen viranomaisen osoittamaan paikkaan voidaan varmistaa tehokkaammin.

Alueen ympäristöviranomaiset toimivat yhdessä ELY-keskuksen kanssa jätehuollon valvontaviranomaisena. Ympäristöviranomaiset kokevat uhkasakkomenettelyn jätehuoltoon liittymättömien kiinteistöjen osalta kankeaksi ja aikaa vieväksi prosessiksi. Uhkasakkomenettelyn laiminlyönnin seurauksena, asiaa puidaan käräjäoikeudessa, mikä puolestaan kuormittaa Poliisia. Valvontamenettelyn myötä osa kiinteistöistä ovat hoitaneet jätehuollon paperilla kuntoon, mutta kuljetustiedoista paljastuu, ettei tyhjennyksiä ole kyseessä oleville kiinteistöille aloitettu osassa tapauksia missään vaiheessa. Jäteyhtiön järjestämän jätehuollon myötä, alueelle perustettava aluekeräyspisteverkoston tarjoama palvelu on hyvä ratkaisu. Jätehuoltoon omalla



astialla liittymättömät kiinteistöt osoitetaan ympäristönsuojeluviranomaisen toimesta tietyn määrätyn aluekeräyspisteen käyttäjäksi ja näin jätelain vaatimus jokaisen kiinteistön kuulumisesta jätehuollon piiriin täyttyy.



4. Vaikutusten arviointi

Työllisyysvaikutus

Kunnan järjestämän kilpailutuksen piirissä oltaessa, keräilyn ja kuljetuksen toteuttavat kilpailun voittaneet jätteenkuljetusyrittäjät. Palveluntarjoaja voi olla toiminta-alueella jo nykyisin toimiva yrittäjä tai ulkopuolelta tuleva uusi yritys. Arvioitaessa tulevia erilliskeräysvaihtoehtojen työllisyysvaikutuksia jätteenkeräyksessä ja -käsittelyssä, voidaan ennustaa, että sekajätteen keräyksessä ja käsittelyssä työvoiman tarve vähenee, ja pakkaus- ja biojätteiden keräyksessä sekä käsittelyssä työvoiman tarve lisääntyy. Tämä johtuu erityisesti suuremmasta erilliskeräyksen tarpeesta ja syntyvän sekajätteen määrän ennakoidusta vähenemisestä. Erilliskeräyksen laajentaminen todennäköisesti lisää myös hallinnoinnissa, logistiikan suunnittelussa ja asiakaspalvelussa tarvittavia henkilöresursseja.

Yritysten elinkelpoisuus

Yleisesti jätteenkuljetusyritysten näkemysten mukaan kuljetusjärjestelmän muutos kunnan järjestämään kilpailutettuun malliin tulee merkittävästi heikentämään yritysten elinkelpoisuutta. Sikäli kun alueet kilpailutetaan pienempinä kokonaisuuksina, niin myös pienten yritysten toimintaedellytykset säilyvät kunnan alueella. Kunnan järjestämä jätteenkuljetus turvaisi sopimusperusteista järjestelmää paremmin pienyritysten toimintaedellytykset etenkin, jos kuljetukset kilpailutetaan riittävän pieninä alueina. Kuljetukset eivät lopu, vaan jokin yritys hoitaa ne jatkossakin. On myös mahdollista, että jätteenkuljetus kuljetusurakkana kiinnostaa laajasti ja useampia toimijoita, kun kuljetusyrityksellä on mahdollisuus tehdä sopimus vain jätteenkuljetuksesta kunnan kanssa (yritykseltä ei edellytetä esim. asiakashankintaa, asiakaskohtaista laajaa laskutusta, asiakasrekisterin ylläpitoa jne.) Näin voidaan parantaa mm. pienten toimijoiden mahdollisuuksia jätteenkuljetusalalla. Lisäksi tarjouspyyntövaiheessa määritellyt riittävän pitkät sopimuskaudet mahdollistavat muun muassa kalustoinvestoinnit.

Keskimääräinen vuorokausiliikenne ja jätekuljetukset

KESTO-hankkeen teettämän kuljetusjärjestelmäärvionnin tulosten perusteella kunnallisella keräyksellä päästäisiin 42 % pienempään ajosuoritteeseen päällekkäisten ajojen poistumisen myötä.

Kuljetussuoritteet ja liikenneturvallisuus

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa liikennesuoritteen pienenemisen kautta on saavutettavissa laskennallinen vähenemä liikenneonnettomuuksissa. Liikenneonnettomuuksien määrään vaikuttaa tilastollisen ajomäärän lisäksi mm. reittien aikataulujen tiukkuus.

Melu

Jätteenkuljetusjärjestelmien vertailu ja arvio tulevaisuudesta Ylä-Savossa raportin mukaan, melua jätteenkuljetuksissa aiheuttaa sekä jäteautojen liikkuminen että jäteastioiden tyhjennykset. Pääosa jätteenkuljetuksen melutasosta aiheutuu jäteastioiden tyhjentämisestä. Jäteautojen tehokkaammalla reitityksellä voidaan vähentää jätteenkeräykseen tarvittavien jäteautojen määrää ja ajokilometrejä. Tämä vähentää jäteautojen liikkumisen aiheuttamaa melua. Jätteen tyhjennysten määrään reititys ei vaikuta, eikä se näin ollen vaikuta jäteastioiden tyhjennyksistä aiheutuvaan meluun. Kunnan järjestämä jätteenkeräys mahdollistaa kunnalle suuremman vaikutusvallan melun sääntelyyn.

Päästöt ilmaan

Jätteenkuljetuksen päästöt vähenevät kunnan järjestämässä kuljetusjärjestelmässä suoraan liikennemäärän muutoksen suhteessa. Kunnan järjestämässä kilpailutuksessa voidaan myös määritellä keräysajoneuvojen ympäristöedellytyksiä mm. fossiilittomien polttoaineiden käyttöä. KESTO-hankkeen teettämän kuljetusjär-



jestelmäarvioinnin tulosten perusteella kunnallisella keräyksellä päästäisiin 19 % pienempiin kasvihuonepäästöihin kuin kiinteistön haltijan järjestämällä jätteenkuljetuksella.

Palvelujen hinta

Nykyisin hinnat ovat asiakkaiden itsensä kilpailuttamia hintoja kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen alueella. Jäteyhtiön kilpailuttaessa keräykset, asiakkaat hyötyvät volyymibisneksen mukanaan tuomista usein halvemmista jätehuollon kustannuksista. Yksittäisten asiakkaiden hinnat muuttuisivat myös sen myötä, että kuntalaisille määrättävät jätehuoltomaksut voivat olla kunnan järjestelmässä kaikille yhtä suuret huolimatta siitä sijaitseeko kiinteistö taajamassa vai haja-asutusalueella. Joillekin kiinteistöille kiinteistön järjestämä jätteenkuljetus voi tarjota edullisemman hinnan kuin kunnan järjestämä jätteenkeräys.

Palvelun laatu

Molempien kuljetusjärjestelmien palveluissa on sekä hyviä että huonoja puolia. Kuntalainen voi vaikuttaa palvelun laatuun joko reklamoimalla tai kilpailuttamalla. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kilpailutus onnistuu vain määräajoin kunnan kautta, jolloin urakoitsijan palvelun laatu voidaan ottaa huomioon korkeintaan osana hankintalaissa säädettyä kokonaistaloudellista edullisuutta (esim. laatupisteytys osana kilpailutusta). Välittömään kunnalliseen palveluun voidaan vaikuttaa vain reklamoimalla. Toisaalta sopimusperusteinen kilpailutuskaan ei paranna palvelua, jos kilpailutuksen taustalla on vain hinta. Tarjoukset ja sopimukset eivät sisällä mitään lupauksia muusta kuin tyhjennyspalvelusta. Kunnan järjestämässä alueellisessa kilpailutuksessa voidaan vaatia parempaa laatua esim. ympäristön / asiakkaan kannalta eri tavalla ja mittakaavassa kuin yksityinen henkilö voi asiaan vaikuttaa.

Yleisesti on arvioitu, että kunnan järjestämässä järjestelmässä kuljetukset tehostuvat. Kunnan järjestämään järjestelmään jätteen tuottajan valinnanvapaus jätteenkuljetusyrittäjän suhteen poistuu. Kunnan järjestämän palvelun etuna voidaan pitää yhdenmukaista kohtelua kuntalaisille hinnoittelussa, laskutuksessa ja jätehuoltoon liittyvässä neuvonnassa. Asiakas saa kaikki tarvitsemansa jätehuoltopalvelut keskitetysti yhdestä paikasta.

Vaikutukset jätehuoltoon

Kunnan on huolehdittava sille kuuluvan jätteen keräyksestä parhaalla mahdollisella tavalla. Kokonaisuuden hallinta tehostuu, kun käytössä olisi vain yksi jätteenkuljetusjärjestelmä.

Jätelain muutos

Kuljetusjärjestelmän osalta uuteen 19.7.2021 voimaan astuneeseen jätelakiin on kirjattu kaksoisjärjestelmän lakkauttaminen hyötyjätteiden osalta siirtymäaikojen jälkeen. Tämä tarkoittaa, että valtakunnallisesti hyötyjätteiden osalta siirrytään kunnan järjestämään jätehuoltoon sekä keskitettyyn kilpailutukseen. Alueellisesti siirryttäessä kunnan järjestämän jätehuollon piiriin kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus lakkaisi kokonaisuudessaan, lukuun ottamatta sako- ja umpikaivoliettteitä.

Mikäli käyttöön alueellisesti jää kiinteistön haltijan järjestämä jätehuolto, kiinteistön haltijan järjestämä keräys koskee vain sekajätettä, josta kiinteistön haltija tekee suoraan sopimuksen jätteenkuljetusyrityksen kanssa ja toisen sopimuksen kiinteistöllä syntyvien hyötyjätteiden keräyksestä kunnan kanssa.

Jätteiden jatkokäsittely

Kuljetusjärjestelmän muutos ei vaikuta jätteiden jatkokäsittelyn järjestämiseen lajittelu- ja kierrätyskeskuksella. Jätejakeiden ennustettavuus kuitenkin paranee ja aikataulutus saapumisen osalta on ennakoitavissa nykyistä paremmin.

Uusiutuva energia ja jätteiden energiahyödyntäminen sekä puhtaiden ajoneuvojen direktiivi

Uusiutuvan energian käyttöä ja jätteiden energiahyödyntämistä on mahdollista lisätä. EU:n puhtaiden ajoneuvojen direktiivi määrittää reunaehdot käyttäville ajoneuvoille ja päästöjen vähentämiselle.



5. Yhteenvedo

Ylä-Savon seutukunnan alueella jätteenkeräyksessä on nykyisin käytössä kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkeräys sekajätteen ja hyötyjätteiden (pois lukien biojätteen) osalta. Biojätteen osalta on käytössä seka-järjestelmä, joka kyseisellä alueella tarkoittaa, että Kiuruveden, Vieremän, Pielaveden, Keiteleen ja Lapinlahden Varpaisjärven alueella on käytössä kunnan järjestämä keräys ja Lapinlahden ja Sonkajärven sekä Iisalmen alueella on käytössä kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkeräys. Uuden jätelain siirtymäaikaisten puitteissa kaikkien jätejakeiden jätehuolto pois lukien sekajätteet siirtyvät kunnan vastuulle kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen alueilla.

Jätelain 37 §:n mukaan kunta voi päättää, että kiinteistöittäinen kuljetus järjestetään kunnassa tai sen osassa siten, että kiinteistön haltija sopii siitä jätteen kuljettajan kanssa, jos 37.1 §:ssä säädetty edellytykset täyttyvät. Kunnan on seurattava ja valvottava päätöksen täytäntöönpanoa ja sen edellytysten täyttymistä sekä tarvittaessa käsiteltävä jätteenkuljetusta koskeva asia uudelleen.

Selvityksen perusteella ei pystytä varmistumaan siitä, että kuljetuspalveluita on saatavissa tasapuolisin ja syrjimättömin ehdoin koko Ylä-Savon alueella. Alueella on useita vakituisesti asuttuja sekä vapaa-ajan kiinteistöjä, jotka eivät ole järjestäneet jätehuoltoa. Kiinteistön haltijan järjestämässä jätehuollossa kyseessä olevat tilanteet tulevat viranomaisen tietoon viiveellä. Jätehuoltoviranomaisen on huolehdittava, että kaikilla sen vastuulle kuuluvilla kiinteistöillä on käytössä kiinteistöittäinen jätteenkuljetus. Kaikkien asuinkiinteistöjen myös vapaa-ajan kiinteistöjen, tulee kuulua kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen jätehuoltomääräysten mukaisesti. Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus edellyttää kuitenkin kiinteistöiltä omaa halukkuutta kilpailuttaa ja sopia jätteenkuljetuksista yrittäjän kanssa. Jätehuoltojärjestelmän ulkopuolelle jäävät kiinteistöt heikentävät jätehuollon yleistä toimivuutta, voivat johtaa jätteiden epäasianmukaiseen käsittelyyn ja myös asettavat kuntalaiset eriarvoiseen asemaan.

Nykyinen järjestelmä ei myöskään edistä jätehuollon yleistä toimivuutta tai alueellista kehittämistä perustuen yksityisten yritysten toimintaan. Kuntien omistama jäteyhtiö on perustettu hoitamaan kunnille kuuluvat jätehuollon palvelutehtävät ja osakassopimuksessa yhtiön keskeisimmäksi tehtäväksi on annettu myös jätehuollon kehittäminen. Jätehuollon kokonaisuus koostuu jätteen keräyksestä, kuljetuksesta ja käsittelystä. Malli, jossa kuntien omistama yhtiö vastaa yhdyskuntajätehuollon järjestämisestä, on eri tutkimuksissa todettu kiistattomasti tehokkaimmaksi, tasapuolisimmaksi, edullisimmaksi ja ympäristön kannalta järkevimmäksi tavaksi hoitaa jätehuolto, myös kuljetukset. Kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen kilpailutuksessa on noudatettava julkisista hankinnoista annettua lakia, jossa säädetään muun ohella kilpailusuhteiden hyödyntämisestä, tarjouskilpailuun osallistuvien syrjimättömästä kohtelusta ja hankintojen riittävästä avoimuudesta. Tarjouspyynnön arviointiperusteita määrittäessä sitoudutaan kunnan jätehuoltomääräysten toteuttamiseen ja muuhun kunnan antamaan ohjaukseen. Jätteenkuljetuspalvelujen hankinnassa tähän voidaan vaikuttaa määrittelemällä kilpailutettavat urakka-alueet ja sopimusajat sellaisiksi ja toteuttamalla kilpailutukset eriaikaisina siten, että tämä mahdollistaa investoinnit keräyskalustoon ja liiketoiminnan pitkäjänteisen suunnittelun. Jättämällä asiakaspalvelun ja asiakasrekisterin ylläpidon kuljetusurakan ulkopuolelle jätelaitoksen itsensä hoidettavaksi, voidaan parantaa pienten toimijoiden mahdollisuuksia tarjouskilpailussa.

Jätehuollon kaksoisjärjestelmä lisää viranomaisen työmäärää jätehuoltovelvoitteiden seurannassa. Jätehuoltoviranomaisen näkökulmasta jätehuollon seuranta on yksinkertaisempaa ja ajantasaisempaa kunnallisessa järjestelmässä, kun viranomainen voi reagoida mahdollisesti ilmeneviin epäkohtiin viiveettä.

Ylä-Savon jätehuoltolautakunta (jätehuoltoviranomainen) tekee päätöksen jätehuollon kaksoisjärjestelmästä poistumisesta ja siirtymisestä Ylä-Savon alueella kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen kokonaisuudessaan. Päätöksessä on määrättävä kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen lakkaamisesta riit-



tävällä siirtymäajalla, joka on 19.7.2021 voimaan astuneen jätelain mukaisesti sekajätteen osalta vähintään kolme (3) vuotta päätöksenteosta. Päätöksentekijöiden tehtävänä on arvottaa eri vaikutuksia ja tehdä joh-topäätöksiä kuljetusjärjestelmän valinnassa.

Eri jätelajien erilliskeräys kiinteistöiltä tulee lähivuosien aikana lisääntymään. Onnistuminen edellyttää jätehuollon kokonaisuuden entistä parempaa hallintaa. Jätehuoltoa tehdään ympäristönsuojelullisista syistä kuntalaisia varten, ei yksityistä voitontavoittelua tukien. Jätehuoltoa ei tehdä jätekuljetusyrityksille ja niiden ehdoilla vaan jätekuljetusten tulee tukea kuntien jätehuoltoa ja sen kehittämistä. Jätehuollon operatiivinen kokonaisuus on saatava optimoitua ja synkronoitua tehokkaaksi ja mahdollisimman edulliseksi kuntalaisille. Tämä tarkoittaa myös kattavaa jätekuljetusten järjestämisen hallintaa. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa jätteitä voivat kuljettaa vain kunnan lukuun toimivat kilpailutuksen voittaneet yritykset ja siirtymä kunnan järjestelmään ei heikentäisi yleisesti yritysten toimintaedellytyksiä kuljetuspalvelujen järjestäjänä.

Kuljetusjärjestelmämuutos helpottaisi yhdyskuntajätehuollon (kiinteiden jätteiden) kierrätystavoitteiden saavuttamista. Kunnan kilpailuttamassa kuljetuksessa on käytössä kaikki tarvittavat ohjauskeinot, kuten esim. lajitteluun kannustava jätetaksa, eli kannustava asiakkaan astiatyhjennysmaksu, tuottajien maksaman korvauksen päätyminen kuntalaisten hyväksi taksan kautta, uusien keräysmenetelmien, kuten yhteis-, monilokero- ja korttelikeräyksen laaja ja systemaattinen kehittäminen sekä aluekeräyspisteiden perustaminen, jätteenkuljetusten logistiikan kokonaisvaltainen suunnittelu (päästöjen minimointi, CVD:n eli puhtaiden ajoneuvojen direktiivin huomioon ottaminen, turvallisuus, melu). Jättemaksun on vastattava kunnan tarjoamaa palvelutasoa ja kannustettava jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämiseen sekä etusijajärjestyksen mukaiseen jätehuoltoon. Kannustava astiatyhjennyshintaan pohjautuva taksa on mahdollista vain kunnan järjestämässä kuljetuksessa.

Kunnalle keskitetty jätteiden kuljetus mahdollistaa sen, että kunta voi jatkossa suunnitella jätteenkuljetuksen kiinteistöiltä kokonaisuutena ja hyödyntää siinä kattavasti erilaisia keräysmenetelmiä. Tämä hillitsisi jätteiden erilliskeräyksen ja kuljetuksen lisääntymisestä aiheutuvia kustannuksia ja vähentäisi siitä aiheutuvia päästöjä ja häiriötä verrattuna tilanteeseen, jossa kuljetuksia hoitaa samalla alueella rinnan monta eri toimijaa.

Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan toimialueella esitetään poistuttavan jätehuollon kaksoisjärjestelmästä ja siirryttävän kunnan järjestämään jätehuoltoon kokonaisuudessaan. Asiaan liittyvä hallintolain sekä jätelain mukainen kuuleminen toteutetaan heinä-elokuussa 2022 ja asia viedään päätöksentekoon kuulemisen/osallistamisen jälkeen tavoitteellisesti syksyllä 2022. Taustamuistio ja siihen liittyvät asiakirjat julkaistaan Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan nettisivuilla. Jätehuoltoviranomaisen sähköpostiin (jatelautakunta@iisalmi.fi) voi lähettää asiasta palautetta ja Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan www-sivustolle (www.jatehuoltolautakunta.fi) avataan kysely asiaan liittyen. Viralliset kannanotot asiaan tulee jättää kirjallisesti Iisalmen kaupungin kirjaamoon joko paperisena tai sähköisesti kirjaamo@iisalmi.fi. Palautteista ja kannanotoista laaditaan eritelty raportti päätöksentekoa varten Ylä-Savon jätehuoltolautakunnalle. Jätehuoltolautakunta ratkaisee asian itsenäisesti.



LÄHTEET

Finlex: Jätelaki 17.6.2011/646

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110646>

Finlex: Valtioneuvoston asetus jätteistä 978/2021

<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210978>

Jätehuoltomääräysten laatiminen, Opas kunnallisten jätehuoltomääräysten valmistelijoille ja päättäjille (Kuntaliitto, 2022)

<https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2151-jatehuoltomaaraysten-laatiminen>

Jätteenkuljetusjärjestelmien vertailu ja arvio tulevaisuudesta Ylä-Savossa, LCA Consulting

<https://www.iisalmi.fi/loader.aspx?id=b5323ca4-477b-4826-a096-2d12a6fde403>

Järjestetyn jätteenkuljetuksen vaihtoehtojen vertailu, Ramboll Finland Oy

http://vanha.jly.fi/oulun_jatehuolto_loppuraportti.pdf

Kivo Ry

<https://kivo.fi/>

Kuntaliitto:

<https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2020/kiinteistönhaltijan-jatteenkuljetusjarjestelma-aiheuttaa-ongelmia-jatealalla>

<https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2020/kiinteistönhaltijan-jatteenkuljetusjarjestelma-aiheuttaa-ongelmia-jatealalla>

Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätös 2016:19

<https://kho.fi/fi/index/paatoksia/vuosikirjapaatokset/vuosikirjapaatos/1455629408393.html>

Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätös 2016:20

<https://kho.fi/fi/index/paatoksia/vuosikirjapaatokset/vuosikirjapaatos/1455712290153.html>

Tilastokeskus

<https://www.stat.fi/>

Ympäristöhallinnon ohjeita 5/2015, Jätelakiopas

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/158367/OH_5_2015.pdf?sequence=1

Ympäristöministeriön raportteja (20/2016)

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75205>

Ympäristöministeriö:

<https://ym.fi/jatesaadospaketti>

Jätehuoltoviranomaisen rekisteritiedot

Valtion taloudellinen tutkimuskeskuksen arvio kunnan järjestämisvastuulle kuuluvan jätteenkuljetuksen eri sopimusmallien yritysvaikutuksia, VATT 1/2010

Valtakunnallisen jätelogistiikkaselvitys – Jätelogistiikan nykytilan ja toimintaympäristön selvitys (Liikenne- ja viestintäministeriö, julkaisu 18/2012)

Ylä-Savon jätehuolto Oy